

DVA ZNAČAJNA JUBILEJA

Teolozi moralisti Josef Fuchs i Bernhard Häring –
osamdesetgodišnjaci

Marijan VALKOVIĆ

Ove 1992. godine navršili su osamdeset godina dvojica uvažениh i svjetski poznatih katoličkih moralista, obojica Nijemci: isusovac Josef Fuchs i redemptorist Bernhard Häring. Vrijedno je na njih podsjetiti naše čitatelje ovom prilikom, jer je njihov utjecaj i kod nas znatan, dijelom preko članaka i knjiga a još više preko brojnih učenika, među koje se sa zahvalnošću ubraja i potpisani, kojemu su obojica bili mentori (Nijemci bi rekli »Doktorväter«) pri izradi disertacije, prvi na Sveučilištu Gregoriana a drugi na »Academia Alfonsiana«. Obojica će veoma utjecati na razvoj novije moralne teologije, svatko na svoj način. Prvi sustavnim i temeljitim proučavanjem naravi kršćanske moralne teologije, a drugi širokim rasponom i prikazom najraznovrsnijih moralnih problema današnjice, od osobnih do društvenih, od pobožnih i stručnih članaka i djela do poznatih velikih priručnika.

I. Josef Fuchs rođen je 5. srpnja 1912. Teologiju je studirao u Rimu na Sveučilištu Gregoriana (kao pitomac zavoda »Germanicum«). Zaređen je za svećenika 1937. godine, a godinu dana kasnije postaje članom Družbe Isusove. Nakon doktorata predavao je moralnu teologiju najprije u Osnabrücku, a onda na isusovačkom učilištu (danas fakultetu) Družbe Isusove u Frankfurtu – St. Georgen, sve do 1954., kada prelazi u Rim i predaje moralnu teologiju na Gregoriani. Umirovljen je 1982. godine, ali i danas živi u Rimu u krugu iste sveučilišne zajednice. Iako više ne predaje, ne prestaje pisati vrijedne znanstvene članke i rasprave. Jedno vrijeme bio je i gost-predavač na Filozofsko-teološkom institutu D.I. u Zagrebu.

Budući da je on našoj široj publici manje poznat, navest ćemo njegova glavna djela: Spolna etika prema Tomi Akvinskom (Die Sexualethik des hl. Thomas von Aquin, Köln 1949); Situacija i odluka (Situation und Entscheidung, Frankfurt/M 1952); Naravni zakon. O teologiji naravnog zakona (Lex naturae. Zur Theologie des Naturrechts, Düsseldorf 1955); Moral i moralna teologija prema Koncilu (Moral und Moraltheologie nach dem Konzil, Freiburg 1967).

Izdao je i vrijedna skripta (*ad usum auditorum*) za svoje studente: o sakramentima općenito te o krštenju i potvrdi, o sakramentu pokore, o čistoći i spolnom redu, a osobito su korisna skripta »Osnovno moralno bogoslovlje« (1. dio 1960; 2. dio 1968/69). Sva su ova skripta, prema tradicionalnom običaju, pisana na latinskom jeziku.

Mnogo su važniji razni članci i raspave koje će Fuchs tijekom pokoncilskih godina objavljivati u raznim časopisima i zbornicima te referati održani na stručnim skupovima. Kao što »magnum opus« teologije Karla Rahnera treba prvenstveno naći u njegovim brojnim »Teološkim spisima« (*Schriften zur theologie*), tako i najzrelija Fuchsova misao dolazi do izražaja u ovim člancima i raspravama, razbacanim u brojnim periodičkim publikacijama na više jezika (njemački, latinski, talijanski i engleski), a onda uglavnom skupljenim zajedno u više knjiga, uz poneku preradu ili dopunu.

Navodimo neke od tako nastalih knjiga: *Osobna odgovornost i moralna norma (Responsabilità personale e norma morale. Analisi e prospettive di ricerca, a cura di S. Privitera, Bologna 1978; Osobna odgovornost i kršćanski moral (Personal Responsibility and Christian Morality, Washington D.C. i Dublin 1983); Postoji li kršćanski moral? Kritička pitanja u doba sekularizacije (Esiste una morale cristiana? Questioni critiche in un tempo di secolarizzazione, Brescia 1970); Kršćanska etika u sekulariziranu društvu (Etica cristiana in una società secolarizzata, Roma 1984).*

Posebnu vrijednost ima zbirka članaka objavljenih tijekom posljednjih dvadesetak godina na raznim jezicima, ali sada na njemačkom jeziku. Zbirka u tri sveska objavljena posljednjih godina nosi naslov: *Za ljudski moral. Temeljna pitanja teološke etike (Für eine menschliche Moral. Grundfragen der theologischen Ethik, suizdanje Universitätsverlag Freiburg Schweiz i Verlag Herder, Freiburg i.Br.)*. Sv. I: Normativno utemeljenje (*Normative Grundlegung*); sv. II: Etička konkretizacija (*Ethische Konkretisierung*); sv. III: Napetost između objektivnog i subjektivnog morala (*Die Spannung zwischen objektiver und subjektiver Moral*).

O ovoj zbirci članaka u tri sveska pisat će jedan švicarski list: »Ovom radu ne može se pristupiti drukčije ako ne s respektom«. A članci i dalje rastu. I u posljednjem broju časopisa »*Stimmen der Zeit*« (studeni 1992) nalazimo jedno važno pitanje s područja bioetike, ali opet u vezi s načelnim pitanjem o snazi moralne obveze na razini biskupskog autoriteta.

II. Kod nas je mnogo poznatiji redemptorist Bernhard Häring, osobito po svom velikom djelu »Kristov zakon« u tri debela sveska, u našem hrvatskom prijevodu svojevršno izdanje koje, spajajući vremenski razmak od četvrt stoljeća između prvog priručnika »Kristova zakona« i drugog pod naslovom »Slobodni (i vjerni) u Kristu«, na osobit način svjedoči o burnom razvoju moralne teologije u koncilsko i pokoncilsko doba.

Häring je navršio 80. godina života 10. studenoga 1992. U povodu njegova rođendana napisao je o Häringu lijep osvrt njegov učenik Stjepan Balaban pod naslovom »Teolog izuzetnog osjećaja za probleme suvremenog čovjeka« (*Glas Koncila* od 15. XI. 1992, str. 11). On je i doktorirao o pneumatologiji u Häringovim djelima (usp. prikaz disertacije i njezin kontekst u ovom dvobroju BS). Opširniji prikaz o Häringovu životu i radu, s popisom glavnih djela može se naći na kraju 3. sveska hrvatskog prijevoda »Kristova zakona. Slobodni u Kristu« (Zagreb 1986: M. Valković, Pogovor, str. 573–588). Nakon toga i,

posebice nakon povlačenja u Gars am Inn napisao je više članaka i knjiga. Posljednja je izišla ove godine: Učio sam otvorenih očiju. Moje iskustvo s jednom drugom Crkvom (Ich habe mit offenen Augen gelernt. Meine Erfahrungen mit einer anderen Kirche, Herder, Freiburg 1992). Je li to doista posljednja? Sumnjam. Jednom mi je u privatnom razgovoru rekao da bi želio napisati knjigu o smrti. Ne bih se iznenadio ako se, poznavajući njegovu žilavost i radnu sposobnost, unatoč godinama i teškim bolestima, pojavi i takva ili slična knjiga. On svakako neće ostati bez posla ni nakon svoga 80. rođendana, za koji je dobio čestitke i izraze poštovanja i zahvalnosti s veoma mnogo strana, uključujući i mnoge biskupe. Znači da su ovi znali pravilno ocijeniti i njegovu prethodnu kritičku knjigu: Moje iskustvo s Crkvom (Meine Erfahrung mit der Kirche, Herder, Freiburg 1989) u kojoj je on, na temelju dokumenata, opisao svoju »slobodu i vjernost« naspram crkvenog učiteljstva i vatikanske kurije (knjiga je izvorno nastala talijanski u obliku intervjua: Fede, Storia, Morale, Intervista di Gianni Licheri, Roma 1989).

Ova dva teologa djeluju u istom smjeru u obnovi moralne teologije, ali prilično različitim metodama. Fuchs više racionalno i metodički, korak po korak i bez emocionalnih naboja, a Häring sa svim zaletom svoga bića, intuitivno osjećajući puls vremena i potrebu odgovarajućeg kršćanskog odgovora.

Obojica će veoma pridonijeti koncilskoj željenoj obnovi moralne teologije (OT 16), ali svatko na svoj način. Fuchs više stručno i akademski, a Häring, pored toga, na raznovrsnim razinama crkvenog i općenitog kulturnog života.

Obojica će, odmah nakon Koncila, objaviti i tumačenje koncilskih smjernica s obzirom na obnovu moralne teologije: B. Häring, Mit dem Konzil in eine neue Zeit (uključujući moralne smjernice u opću novu orijentaciju Koncila), Remscheid 1965; J. Fuchs, Moral und Moraltheologie nach dem Konzil, Herder, Freiburg 1967. Zna se da je temeljni koncilski tekst o obnovi moralne teologije (OT 16) bitno formulirao sam Häring, tekst koji doista odgovara glavnim odrednicama njegove moralne teologije.

Häring je, na vrhuncu svoje osobne i stručne zauzetosti za obnovu moralne teologije u prvo pokoncilsko doba, znao preko ljetnih mjeseci u Americi održati i po nekoliko predavanja u jednom danu, od nastupa na televiziji i među stručnjacima do predavanja pastoralnom svećenstvu i časnim sestrama.

Oba teologa biti će obilježena kao značajne osobe i vrsni stručnjaci u povijesti moralne teologije dvadesetog stoljeća, što je i razlogom da im budemo duboko zahvalni i – ujedno – da im poželimo nastavak plodna znanstvenog rada, makar i u kasnim godinama života, jer, prema starom nauku, tada dolazi do izražaja mudrost života, toliko potrebna u naše vrijeme uskih specijaliziranih područja i tzv. »stručnjaka«.